

Reizem in ludizem v korpusu slovenskih modernističnih besedil (1964–1972): empirični pogled

MOJCA ŠORLI, ANDREJKA ŽEJN

Gradivo našega oddaljenega branja (Moretti 2011: 10) v empiričnem pristopu so slovenska modernistična besedila, ki jih vsebuje specializirani literarni korpus Maj68, verzija 3.0 (gl. Juvan idr. 2024).¹ Empirični pogled se lahko zdi protisloven, saj je po eni strani ozek, usmerjen »le« na kvantitativni vidik, pri čemer so resda kvantificirane različne (izbrane) značilnosti besedil, po drugi strani pa je ta vidik zelo širok, saj nam omogoča, da zajamemo najširši možni nabor besedil. Korpus Maj68 3.0 je relativno majhen, kar bi lahko imeli z vidika »velikih podatkov«, na katerih je digitalna humanistika vsaj sprva utemeljevala nujnost svojega obstoja, tudi za slabost, vendar ima majhnost korpusa nedvomno tudi svoje prednosti. Res je, da je na primer aplikacija ali učenje jezikovnih modelov zaradi majhnega obsega razmeroma omejena, a naredi to korpus podatkovno obvladljiv, kar pomeni, da so pridobljeni empirični podatki zlahka preverljivi in kontekstualizirani. Prispevek začnemo s predstavitvijo nastajanja korpusa modernističnih besedil Maj68, verzija 3.0, na katerem so bile izvedene v nadaljevanju predstavljene različne kvantitativne analize, s katerimi smo poskusili odgovoriti na vprašanje, ali lahko z nizom izbranih jezikovnih značilnosti določimo prepoznavne razlike v neoavangardističnih reističnih in ludističnih tokovih, deloma tudi v primerjavi s predhodno kritično generacijo.

¹ Poglavje je nastalo v okviru raziskovalnega programa Literarnozgodovinske, literarnoteoretične in metodološke raziskave (P6-0024), ki ga iz državnega proračuna sofinancira Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

Historiat korpusa Maj68: od 1.0 do 3.0

Korpus literarnih besedil Maj68, verzija 3.0, je najaktualnejša verzija korpusa, ki je nastajal v okviru projekta *Maj 68 v literaturi in teoriji: Zadnja sezona modernizma v Franciji, Sloveniji in svetu (Maj68)*.² Prva verzija korpusa (1.0) je bila objavljena leta 2021 (gl. Juvan idr. 2021), vsebovala je 874 dokumentov, tj. literarnih in zvrstno hibridnih besedil, ki so bila objavljena v študentskem časopisu *Tribuna* in reviji *Problemi* v letih 1964, 1968 in 1972. Temeljni kriterij za uvrstitev besedila v korpus je bil, da je to izvirno slovensko literarno avtorsko delo, s čimer so bili izključeni prevodi, komentarji, uvodniki ipd. V širokem naboru metapodatkov, s katerimi so opremljena besedila v korpusu,³ je tudi zvrstna uvrstitev, pri kateri sta bili poleg »klasičnih« literarnih zvrsti, poezije, proze in dramatike, v skladu z zvrstno in žanrsko inovativnostjo modernizma dodani še dve hibridni zvrsti, ki mešata poezijo in prozo oziroma literaturo in teorijo. Izhodiščna verzija korpusa je bila dopolnjena z novimi besedili iz letnikov 1970 in 1971 (verzija 2.0, gl. Juvan idr. 2022). Po istih kriterijih je bilo dodanih 647 novih izvirnih literarnih in hibridnih besedil iz obeh časopisov. Zadnja nadgradnja korpusa ni bila več kvantitativna, temveč kvalitativna. Opažanja specifik lastnih imen v modernističnih besedilih so pripeljala do trinivojske označevalne sheme s tremi osnovnimi kategorijami, in sicer lastna imena (imena likov, zemljepisna in stvarna imena), tuji jeziki in slovenske jezikovne varietete ter bibliografske navedbe (Žejn in Šorli 2023). Po tej shemi je bil korpus ročno označen in z vključenimi oznakami nadgrajen v verzijo 3.0 (gl. Juvan idr. 2024). Poleg že omenjene analize metapodatkov so bile na korpusu izvedene še analize imenskih entitet (prim. Šorli in Žejn 2022; Žejn in Šorli 2023), najnovejši rezultat (2025) pa je podatkovna zbirka lastnih imen LIMO68,⁴ tj. strukturiran seznam imen (likov), ki se pojavijo v korpusu, trenutno dostopen preko spletnega iskalnika.⁵

² Projekt je v letih od 2018 do 2021 vodil Marko Juvan z Inštituta za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU.

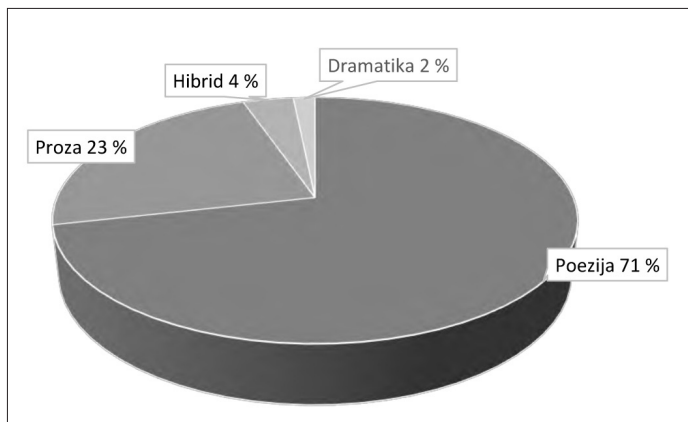
³ Med metapodatki so na primer prisotnost tujih jezikov in odmik od knjižne norme. O povednosti metapodatkov prve verzije korpusa gl. Juvan, Šorli in Žejn 2021: 60–65.

⁴ Vzpostavitev podatkovne zbirke je financirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovativno dejavnost RS v okviru raziskovalne strukture DARIAH.SI.

⁵ Iskalnik gostuje na platformi Streamlit (<https://iskalnik-po-bazi-lastnih-imen-maj68.streamlit.app/>).

Pesniški podkorporus korpusa Maj68 3.0

Poezija zavzema po številu besedil največji delež v korpusu, in sicer, kot je razvidno s Slike 1, kar 71,4 odstotka.

Slika 1: Delež besedil glede na zvrsti (po številu naslovov) v korpusu Maj68 3.0.

Vir: NoSke, korpus Maj68 3.0.

Toda skladen z dejstvom, da je poezija v primerjavi s prozo in drugimi zvrstmi običajno najmanj obsežna zvrst, je podatek, da je delež poezije glede na skupni obseg besedil po številu pojavnic, tj. številu besed skupaj z ločili, kljub velikemu deležu glede na število naslovov le 12-odstoten.⁶ V *Problemih in Tribuni* je v obdobju, ki ga pokriva korpus, prispevke različnih zvrsti objavilo 198 slovenskih avtorjev in avtoric, od tega jih je nekaj več kot polovica, in sicer 112, objavila različno število pesmi (gl. Tabela 1): 32, tj. 28 odstotkov, avtorjev po le eno pesem in 16, tj. 14 odstotkov, po dve pesmi. 22 avtorjev, tj. slabih 20 odstotkov, je objavilo po več kot 10 pesmi. Ta statistika osvetljuje ugotovitve Marijana Dovića (2021: 277), da so se z neoavantgardizmom – najpogostejše s (konkretistično) poezijo – v tistih letih poleg še danes znanih imen ukvarjali tudi številni drugi, danes neznani avtorji in avtorice.

⁶ Po tem merilu je na prvem mestu proza (67,8 odstotka), sledi dramatika (18,8 odstotka), manj obsežni kot poezija sta le hibridni zvrsti z 1,4-odstotnim deležem.

Tabela 1: Seznam prvih 50 (od skupno 112) avtorjev in avtoric poezije po številu objavljenih pesmi glede na korpus Maj68 3.0. Kar šestdeset pesmi (tretje mesto v razpredelnici) so različni avtorji objavili anonimno.

Avtor	Število pesmi	Avtor	Število pesmi
1 Tomaž Šalamun (1941)	74	26 Frančiška Buttolo (1943)	14
2 Andrej Medved (1947)	61	27 Ivan Volarič (1948)	14
3 [Neznani avtor]	60	28 Dane Zajc (1929)	14
4 Milan Jesih (1950)	49	29 Marjan Pungartnik (1948)	14
5 Ifigenija Zagoričnik (1953)	40	30 Denis Poniž (1948)	13
6 Milan Dekleva (1946)	39	31 Niko Grafenauer (1940)	12
7 Jože Olaj (1939)	36	32 Bojan Pisk (1933)	11
8 Franci Zagoričnik (1933)	34	33 Danilo Čelofiga	9
9 Ivo Svetina (1948)	31	34 Valentin Cundrič (1938)	8
10 Matjaž Kocbek (1946)	29	35 Ervin Fritz (1940)	7
11 Matjaž Hanžek (1949)	26	36 Orest Zagoričnik (1960)	7
12 Veno Taufer (1933)	26	37 France Vurnik (1933)	7
13 Iztok Geister (1945)	25	38 Jože Snoj (1934)	7
14 Vladimir Jerman	25	39 Božidar Bagola (1947)	7
15 Marijan Murovec	24	40 Doro Hvalica (1940)	6
16 Andrej Brvar (1945)	22	41 Karel Smolle (1944)	6
17 Tomaž Kralj (1951)	18	42 Gustav Januš (1939)	6
18 Vladimir Gajšek (1946)	18	43 Andrej Capuder (1942)	6
19 Uroš Kalčič (1951)	17	44 France Filipič (1919)	6
20 Pavel Lužan (1946)	16	45 Viktor Konjar (1935)	6
21 Rudi Miškot (1922)	16	46 Miha Avanzo (1949)	6
22 Majda Kne (1954)	16	47 Tone Stojko (1947)	6
23 Marko Kravos (1943)	15	48 Robert Ceglar	5
24 Ferdinand Miklavc (1948)	15	49 Vojin Kovač (1949)	5
25 Filip Robar Dorin (1940)	15	50 Franček Rudolf (1944)	5

Literarnovedna izhodišča

Kot je bilo zastavljeno v projektu *Maj68*, naj bi z analizo korpusa iskali odgovor na vprašanje, kaj lahko jezikoslovno-statistična analiza korpusa literarnih besedil pove o literaturi tega obdobja in kako lahko na novo interpretiramo literarnozgodovinske probleme z računalniško podprto lingvistično-statistično analizo korpusa literarnih besedil, objavljenih v tedanji študentski periodiki, *Tribuni* in *Problemih* (Juvan, Šorli in Žejn 2021: 59). Obe reviji sta nudili oporo slovenski neoavantgardi, ki se je razcvetela v desetletju 1965–1975 z vrhuncem med letoma 1968 in 1972, obenem pa sta bili odprti za teoretske in literarnoumetniške inovacije, med katerimi so bili eksperimenti z obliko in vsebino. Korpus vsebuje letnike 1968 ter 1971–1972, ko je bilo študentsko gibanje dolgega leta 68 na vrhuncu, in za primerjavo leto 1964, ko je oblast ukinila revijo *Perspektive* (Juvan b. l.), eno od revij, okrog katere se je zbirala t. i. kritična generacija s predstavniki pesniki Danetom Zajcem, Gregorjem Strnišo in Venom Tauferjem (prim. Novak 2024).

Na straneh *Tribune* in *Problemov* sta našla pot na tiskane strani dva izmed osrednjih slovenskih neoavantgardističnih tokov, reizem in ludizem.⁷ Prvi manifest umetniške skupine OHO, ki se uvršča v reistični tok (prim. Dovič 2021: 282; Novak 2024),⁸ sta Iztok Geister in Marko Pogačnik objavila v *Tribuni* decembra 1966. O širšem literarnovednem pomenu *Problemov* za reizem (prim. še Šuvaković 2021: 359) priča esej, ki ga je v tej reviji objavil umetnostni teoretik Taras Kermauner; v njem je v navezavi na pesniško zbirko Tomaža Šalamuna *Poker* (1966) v eseju *Samovolja do nič* (1966) poimenoval novo smer v razvoju slovenske literature res-izem (Kermauner 1967: 361) in kasneje reizem (Kermauner 1968: 200). Poleg tega je po Doviču (2021: 293) slovenski (pesniški) reizem dosegel vrhunec v zborniku *Katalog* (1968), ki je izšel kot posebna številka *Problemov*. Med reiste se poleg Tomaža Šalamuna prištevajo med drugimi še Iztok Geister, Marko Pogačnik, Aleš Kermavner, Franci Zago-ričnik, Matjaž Hanžek, Marko Švabič in Vojin Kovač - Chubby (prim. Dovič 2021: 293; Novak 2024).

⁷ Poskus delitve ustvarjalcev in ustvarjalk neoavantgarde na reiste in ludiste se opira na izbrano literaturo, iz katere je obenem mogoče povzeti tudi, da uvrstitve niso vedno enoznačne.

⁸ Skupina OHO je poleg jezikovnih izvajala tudi likovne eksperimente v smislu medumetnostne korespondence.

V posebni številki *Problemov, Problemi* 442, je bil objavljen esej Denisa Poniža za naslovom *O golem človeku*, ki velja za program skupine 442, usmerjene v ludistično poetiko. Za pripadnike te pesniške skupine »s številčnim imenom, ki je naraščalo, 441, 442 in 443«, veljajo poleg Poniža še Ivo Svetina, Ferdinand Miklavc, Milan Jesih, Matjaž Kocbek, Tomaž Kralj in Andrej Brvar (Pavlič 2021: 303, Novak 2024). Ludistična besedila so pisali še avtorji zunaj tega kroga, tudi mnogi, katerih besedila se uvrščajo v reizem, med njimi Tomaž Šalamun, ki ravno zaradi zbirke *Poker* velja tudi za začetnika ludizma (prim. Juvan 2000: 272, 274).

Specifike empiričnega pristopa

Preden nadaljujemo h konkretnim analizam, navajamo izhodišča, s katerih v tem prispevku vpeljujemo empirični pogled:

1. Gradivo raziskave predstavlja nabor pesmi, ki so bile objavljene v obeh izbranih revijah, medtem ko so ostale dosedanje literarnovedne raziskave svoja spoznanja o posameznih avantgardnih pesniških opusih gradile zlasti na obravnavi pesniških zbirk, ki bolj specifično izražajo poetiko avtorja ali avtorice. Specifičen, tj. empiričen je torej ne le pogled, ampak tudi gradivo z vidika konteksta, časovnega obdobja (izbrani letniki) in medija (*Tribuna* in *Problemi*) objave.⁹ Predmet naših analiz je »zaključen in neponovljiv pojav«, kot je pesništvo *Tribune* označil Franci Zagoričnik v uvodu k antologiji *Tribuninega* pesništva 1965–1970.¹⁰ Podobno lahko ugotovimo za revijo *Problemi*, v kateri so se hitreje vključevali novi pogledi in dosežki pesništva, čeprav ne v tolikšni meri, kot v *Tribuni* tistega časa (Zagoričnik 1975: I).

2. Izhajamo iz jezikoslovnega zanimanja in predpostavke, da je literarni diskurz jezikovna izbira (žanra), prek katere lahko preučujemo jezikovne (pragmatične) učinke v službi pesniške govorice.

3. Gradivo analiz je zgolj semantična poezija, natančneje semantični del poezije (prim. Novak Popov 2021: 268) in ne tudi radikalne izpeljave presto-

⁹ S tega vidika je poveden podatek, da ima Vojin Kovač - Chubby kot legenda '68 tako malo enot.

¹⁰ Antologija *125 pesmi: antologija Tribuninega pesništva 1965–1970*, ki sta jo uredila Miha Avanzo in Franci Zagoričnik, je izšla leta 1975. Izbranih 125 pesmi količinsko predstavlja približno 30 odstotkov *Tribuninih* pesmi, ki so vključene v korpus Maj68.

panja iz semantike v likovno oziroma vizualno in zvočno semiotiko. Pojem semantike in semantičnega je rabljen v lingvističnem smislu kot ravni jezikoslovne analize, ne v opoziciji do semiotičnega in v okviru dveh redov pomenjanja po Benvenistu (1969, v Balžalorsky Antić 2016: 49). Kot predlaga že Benveniste, je diskurz tista raven pomenjanja, ki združuje v sebi oboje (nav. d.: 66). Semantika je torej na tem mestu konceptualizirana široko, kot vse, kar nosi jezikovni pomen, ne glede na (ne)umetniškost besedila, ter izključujoč likovno in zvočno semiotiko, ki je lastna zgolj poeziji.

Stilometrična analiza

Primarno stilometrija velja za metodo določanja avtorstva besedil, v njenem metodološkem razvoju pa so postale stilometrične podobnosti osnova za različne klasifikacije, kot so žanrska klasifikacija (prim. Schöch 2004) ali stilna obdobja in smeri (prim. Jannidis in Lauer 2014: 33). Glede na uvodoma omenjeno »majhnost«¹¹ korpusa se zlasti v zvezi s stilometrično analizo, deloma pa tudi s korpusnojezikoslovno analizo, zastavlja vprašanje minimalnega obsega besedila za relevantne rezultate kvantitativne analize. Po ugotovitvah enega vodilnih raziskovalcev na področju stilometrije, Macieja Ederja (2017), je zadostna minimalna količina besedilnih podatkov že 2.000 besed.¹² Medtem ko je Eder eksperimentiral na proznih besedilih, je bila v novejšem času stilometrija aplicirana tudi na pesemska besedila. Nagy (2024) na primeru stilometrične analize Ovidovih *Heroid* na vzorcu tudi manj kot 200 besed ugotavlja, da so sklepi, ki izhajajo iz stilometričnih analiz tako kratkih besedil, smiselni. Za našo stilometrično analizo je bil prvi kriterij število pesmi, ki jih je posamezni avtor objavil v *Tribuni* oziroma *Problemih*, pri čemer smo izločili avtorje in avtorice, katerih pesniški opus je obsegal manj kot 1000 besed; v korpusu Maj68 imajo le štirje od 21 avtorjev/-ic, ki izpolnjujejo ta kriterij, opus krajši od 2000 besed (gl. Tabela 2).¹²

¹¹ Eder (2017) izpostavi, da je za določena besedila sicer treba uporabiti daljše vzorce, obenem pa tudi pri zelo dolgih vzorcih ne dobimo vedno odgovora na vprašanje avtorstva.

¹² Kriteriju 1000 + besed na primer ne zadosti poezija Iztoka Geistra, ki je po številu pesmi v korpusu na 13. mestu, dovolj obsežen opus pa ima Pavle Lužan, ki je po številu pesmi na 20. mestu (gl. Tabela 1).

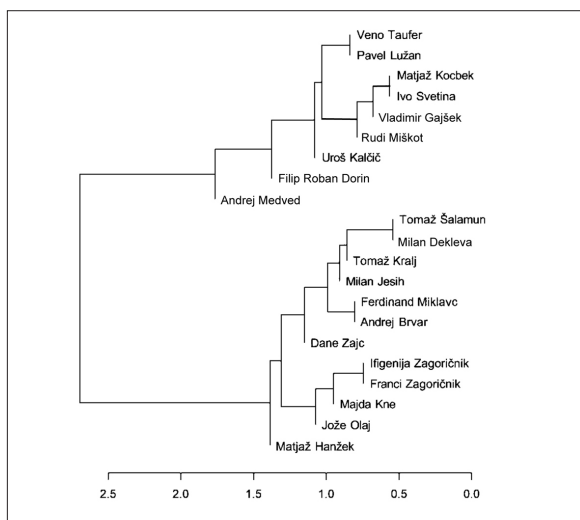
Tabela 2: V stilometrično analizo vključeni avtorji in avtorice, razporejeni glede na obseg opusa v korpusu.

Avtor	Število pesmi	Število besed
Tomaž Šalamun (1941)	74	28866
Franci Zagoričnik (1933)	34	12424
Ivo Svetina (1948)	31	9637
Matjaž Kocbek (1946)	29	7031
Andrej Brvar (1945)	22	6350
Andrej Medved (1947)	61	5726
Milan Jesih (1950)	49	4151
Veno Taufer (1933)	26	3840
Vladimir Gajšek (1946)	18	3821
Ferdinand Miklavc (1948)	15	3759
Tomaž Kralj (1951)	18	3367
Milan Dekleva (1946)	39	3233
Matjaž Hanžek (1949)	26	2880
Ifigenija Zagoričnik (1953)	40	2743
Jože Olaj (1939)	36	2642
Dane Zajc (1929)	14	2624
Pavel Lužan (1946)	18	2132
Rudi Miškot (1922)	16	1781
Uroš Kalčič (1951)	17	1243
Majda Kne (1954)	16	1238
Filip Robar Dorin (1940)	15	1010

Eden od že obstoječih literarnih modelov, predstavljen v uvodnem poglavju, ki ga je mogoče povezati z empirično analizo, je uvrstitev avtorjev in avtoric v različne smeri znotraj neoavantgarde oziroma v tokove pred neoavantgardo. Imena v razpredelnici so po večini znani predstavniki dveh neoavantgardističnih struj, reizma in ludizma, ter kritične generacije: iz skupine *reistov* so na seznamu Tomaž Šalamun, sicer znan tudi kot začetnik ludizma, in Franci Zagoričnik, avtorja na vrhu lestvice po količini objav, ter Ifigenija Zagoričnik. Druga okvirna skupina je skupina avtorjev, povezana preko skupine 442 (oz. 441, 443): Milan Jesih, eden vidnejših predstavnikov *ludizma*, Ferdinand Miklavc, Matjaž Kocbek, Tomaž Kralj, Andrej Brvar in Ivo Svetina. Tretjo skupino izrišeta predstavnika *povojne kritične generacije*, Veno Taufer in Dane

Zajc, slednji z bistveno manj obsežnim opusom. Zunaj teh kategorij ostajata Andrej Medved, ki ga Novak (2024) označi za samohodca in borca za nov pesniški jezik, in Milan Dekleva, pisec haikujev, ter še nekaj drugih avtorjev.

V stilometrični analizi so bile vse pesmi enega avtorja ali avtorice iz korpusa združene v en dokument, nato pa je bila izvedena analiza v programu R studio s paketom Stylo. Ker so analizirana besedila krajša, je bila izvedena primerjava med avtorji na podlagi 50 najpogostejših besed. Rezultati te analize (gl. Sliko 2) prikazujejo bližino avtorskih stilov: bližje kot sta si, bolj kot sta slogovno povezana avtorja, bližje sta si veji, na kateri sta prikazana.

Slika 2: Rezultati analize pesniških opusov izbranih avtorjev in avtoric iz podkorpusa poezije.

Slika 2 ponuja več ugotovitev:

– Po podobnosti stila se oblikujeta dve skupini, ki sicer ne sovpadata s prej opisano okvirno delitvijo na tri jedrne skupine avtorjev, katerih gradivo je vključeno v raziskavo; sicer je mogoče zaznati obrise reistične skupine v spodnjem delu slike – po tem analitičnem pristopu je Šalamun torej bližje reizmu –, v zgornjem pa obrise ludistične, vendar pa ta delitev ni ravno enoznačna.

– Če pogledamo podrobneje, so bližnje stilne podobnosti prej izjema kot pravilo: kar nekaj avtorjev izkazuje specifičen stil, ki se po tej analizi le ohlapno ali sploh ne povezuje z drugimi: še najbolj tu izstopa – pričakovano – Andrej Medved v zgornji skupini, nekoliko manj pa tudi Matjaž Hanžek v spodnji skupini ter nato avtorji in avtorica, postopoma razporejeni proti levi strani slike, in sicer Filip Robar Dorin in Uroš Kalčič ter Jože Olaj in Majda Kne, manj znani v slovenski literarni zgodovini, obenem pa tudi avtorji z najmanj obsežnim opusom.¹³

– Podobnosti med stili, ki pa so razvidne, so tako pričakovane kot nepričakovane: če začnemo zgoraj, je prikazana podobnost med Venom Tauferjem, predstavnikom starejše kritične generacije, obenem pa tudi ludističnim pesnikom, in Pavlom Lužanom, enem od avtorjev, ki se niso pridružili osrednjim tokovom neoavantgarde. Ferdinand Miklavc in Andrej Brvar, ki ju je analiza postavila tesno skupaj, veljata za pripadnika iste ustvarjalne skupine, verjetno nepričakovana je sorodnost med Tomažem Šalamunom, obenem reistom in ludistom, in Milanom Deklevo, ki se je v tem obdobju pesniško profiliral z zbirko haikujev *Mushi mushi* – sedemnajst haikujev je tudi v korpusu. Zagotovo najmanj presenetljiva je povezanost stilov Francija Zagoričnika in Ifigenije Zagoričnik, ki sta bila družinsko povezana.

Korpusna analiza oblikoskladnje v poeziji korpusa Maj68 3.o

V drugem delu prispevka sledijo korpusnostilistične analize oblikoskladnje v poeziji izbranih avtorjev in avtoric v korpusu Maj68 3.o. Drugače od stilometričnih analiz, ki temeljijo zlasti na funkcijskih ali nepolnopomenskih besednih vrstah, so te v večji meri odvisne od polnopomenskih besed in mehanizmov semantičnega »pomenjanja«. Najprej podamo širši kontekst oblikoskladnjskih značilnosti pri razširjenem krogu avtorjev, navedenem uvodoma, iz katerega za začetek ne izključimo njihove proze. Nekateri posamezniki so se ves čas izmikali kategorizaciji, bodisi zaradi svoje manjše vidnosti (denimo M. Kne, I. Zagoričnik) ali izrazite slogovne specifikke, ki je ni bilo mogoče priličiti obsto-

¹³ Možno je, a ne nujno, da je njihova individualnost na sliki posledica manj obsežnega korpusa.

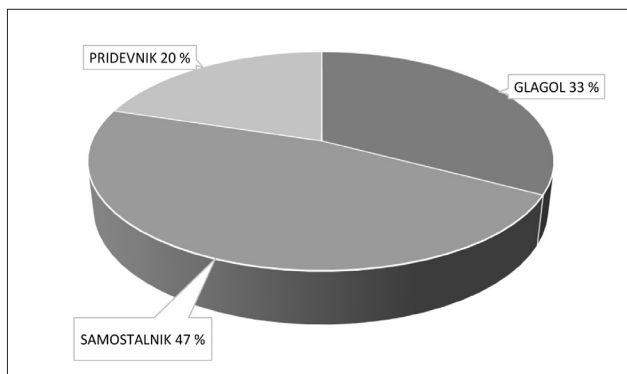
ječim kategorijam, na primer Dekleva, čigar specifičen slog je zaznala tudi stilometrična analiza v prvem delu prispevka. Zavedajoč se določene, čeravno literarnovedno uokvirjene arbitrarnosti apriorne delitve avtorjev v navedene podskupine, se želimo tu vnaprejšnjim klasifikacijam odreči v zameno za morebitne nove uvide na podlagi rabe jezika in njegovih formalnih značilnosti. Izhajajoč iz razmerja med rabo besednih vrst v celotnem korpusu Maj68 3.0 se osredotočimo na poezijo in podkorpuse po avtorjih: ugotavljamo relativni delež samostalnikov, pridevnikov in glagolov ter morebitne izstopajoče vzorce te rabe pri posameznih avtorjih in avtoricah; znotraj glagolske rabe so zanimivi deleži, ki jih zavzemajo posamezne glagolske osebe (1., 2. in 3. oseba ednine). V okviru formalnih struktur in omejujoč se, kot rečeno, na semantični segment poezije raziskujemo t. i. n-grame, tj. nize polnopomenskih besednih vrst (samostalniške, pridevniške, glagolske in kombinacije), ki bodo po predvidevanjih pokazali tendence bodisi k – pogojno rečeno – statični »samostalniškosti« ali bolj dinamični »glagolskosti« ter različnih kombinacijah teh osnovnih besednih vrst s pridevnikom. Na podlagi tega bo mogoče potencialno sklepati o vlogi besednih vrst pri vzpostavljanju lirskega subjekta, če izhajamo iz predpostavke, da se ta pomembno uresničuje prek skladnje. Vsa iskanja smo izvedli v iskalniku NoSketchEngine¹⁴ (NoSke) tako, da smo iskalne pogoje v obliki »korpusnega poizvedovalnega jezika« (CQL) kombinirali z ustreznimi podkorpusi. Treba je poudariti, da so za povsem dokončne statistične analize podatki preskromni in med seboj preveč različni po obsegu, vendar so za informativni vpogled v oblikoskladenjske značilnosti besedil kljub vsemu dragoceni.

Analiza: Samostalniki, pridevniki in glagoli

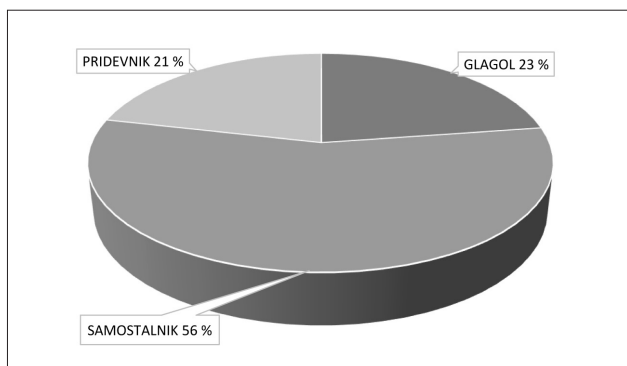
Namen v tem delu analize je primerjati rabo posameznih besednih vrst in razmerij med njimi v celotnem korpusu, v poeziji in pri posameznih avtorjih. Merjenje relativne pogostnosti samostalnikov in pridevnikov pokaže naslednje rezultate: v celotnem korpusu je delež samostalnikov 47 %, glagolov 33 % in pridevnikov 20 %. Znotraj podkorpusa poezije pa samostalniškost še nekoliko bolj prevladuje (s 56 %), pridevniki in glagoli so enakomerneje razporejeni: prvih je 21 %, drugih pa 23 %.¹⁵

¹⁴ <https://www.clarin.si/noske> (Rychlý 2008).

¹⁵ V referenčnem korpusu Gigafida 2.0 (1.109.441.592 besed) je to razmerje primerljivo, zlasti med samostalniki in pridevniki (koef. 2,69 vs. 2,35), pa tudi med samostalniki in glagoli (koef. 1,74 vs. 1,42).

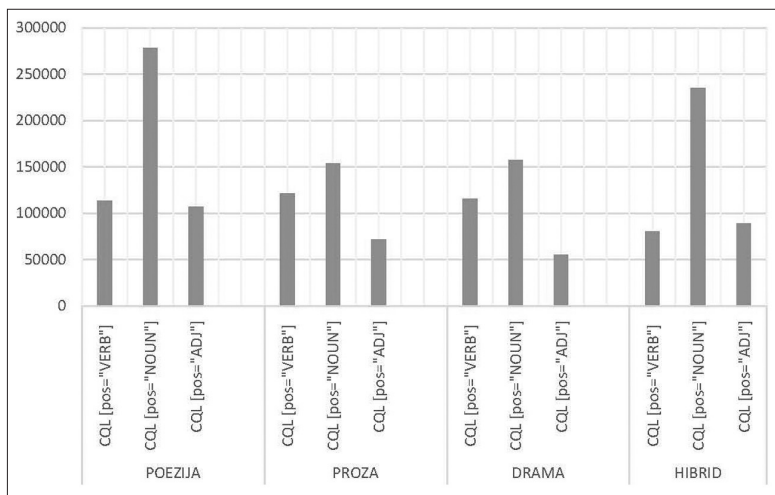

Slika 3: Deleži besednih vrst v celotnem korpusu Maj68 3.0.

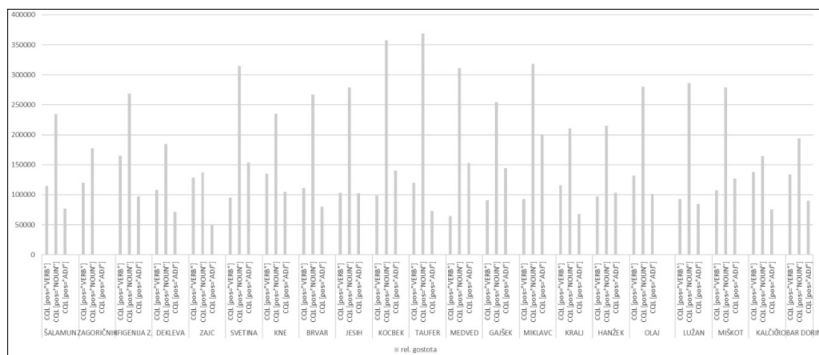
Slika 4: Deleži besednih vrst v podkorpusu poezije Maj68 3.0.

Na spodnjem prikazu vidimo razmerja po besednih vrstah glede na besedilno zvrst oziroma žanr. Pričakovano so besedne vrste razporejene najbolj neenakomerno v poeziji in hibridni literaturi, kjer izrazito prevladuje samostalnik, v prozi in dramatik pa je razporeditev osnovnih besednih vrst kljub še vedno najpogostejšemu samostalniku enakomernejša, zlasti se približa glagol.

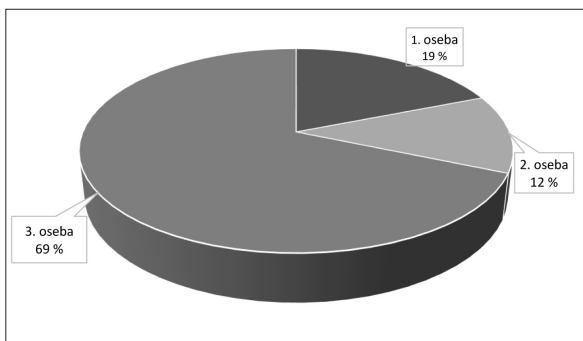
Slika 5: Delež besednih vrst glede na podkorpuse po žanrih Maj68 3.0.

Nadalje smo raziskovali samostalniškost, kot jo pokaže zgoščenost tovrstnih oblikoskladenjskih nizov in ki bi jo morda po konvenciji izraziteje pričakovali v reistični (in konkretistični) poeziji. Samostalniško zgoščenost smo znova najprej izmerili v besedilih zgoraj navedenih avtorjev, tokrat vključno s prozo, z namenom, da bi zajeli morebitne razlike med njimi že na splošni ravni literarnega diskurza: Šalamun, Zagoričnik, I. Zagoričnik, Dekleva, Zajc, Svetina, Kne, Brvar, Jesih, Kocbek, Taufer, Medved, Gajšek, Miklavc, Kralj, Hanžek, Olaj, Lužan, Miškot, Kalčič in Robar Dorin. V naboru so avtorji in dve avtorici, ki jih tradicionalno uvrščamo vsaj v tri uvodoma omenjene pesniške tokove. Osnovna hipoteza je, da je mogoče na podlagi rabe besednih vrst zaznati (obliko)skladenjske tendence posameznega pesniškega izraza, zlasti ker je v modernizmu forma bolj odprta za nepredvidljive jezikovne reprezentacije. Upoštevane vrednosti posameznega vzorca so normalizirane (pogostnost vzorca na milijon besed, t. i. relativna gostota), da so rezultati medsebojno primerljivi; različni avtorji in avtorici imajo namreč v korpusu različno število in zlasti obseg besedil. Slika 6 prikazuje razporeditev treh ključnih polnopomen-skih besednih vrst po avtorjih:

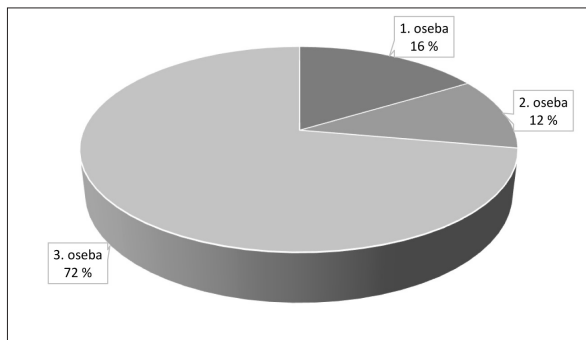
Slika 6: Relativna pogostnost samostalnika (NOUN), pridevnika (ADJ) in glagola (VERB) po avtorjih, Maj68 3.0 (NoSke, Relative density).

Iz gornjega prikaza je mogoče dokaj hitro ugotoviti, da je pri vseh avtorjih in obeh avtoricah najpogostejša besedna vrsta samostalnik, očitne razlike pa so v medsebojnih razmerjih in odstopanjih. Samostalnik najbolj izrazito prevladuje pri Tauferju, Kocbeku in Svetini. Druga najpogostejša besedna vrsta je pri dobri polovici glagol, razen pri Svetini, Kocbeku, Medvedu, Gajšku, Miklavcu, Hanžku in Miškotu, kjer je izrazitejši pridevnik. Najmanjši delež glagola je pri Medvedu. To je orientacijska točka, s pomočjo katere smo prepoznali avtorje z najbolj izstopajočimi vzorci oblikoskladnje, namreč Tauferja, Svetino in Kocbeka. V razmerjih med besednimi vrstami odstopa predvsem Taufer, pri katerem samostalnik izrazito prevladuje na račun glagola in pridevnika. Najbolj enakomerna in v tem smislu podobna je distribucija besednih vrst pri Šalamunu, Deklevi, Zajcu, Kralju, Hanžku, Kalčiču in Robar Dorinu. Pri glagolu smo najprej ugotavljali razmerja med rabami glagolskih oseb, torej 1., 2. in 3. osebe ednine, saj je bila predpostavka, da lahko prav ti podatki prispevajo k razumevanju vzpostavljanja pesniškega subjekta pri posameznih avtorjih in avtoricah. Najprej smo izmerili pojavnost glagolov v posameznih slovničnih osebah v celotnem korpusu (Slika 7), nato primerjalno na podkorpusu poezije (Slika 8), nato znotraj tega še s primerjavami na naboru izbranih štirih avtorjev in dveh avtoric.

Slika 7: Delež glagolskih oblik v 1., 2. in 3. osebi ednine v celotnem korpusu Maj68 3.0.

Na ravni celotnega korpusa je največ glagolov v 3. osebi (69 %), sledi 1. oseba (19 %), nato 2. (12 %) oseba; razmerja med glagolskimi oblikami gredo v podkorpusu poezije še izraziteje v prid v 3. osebi (gl. Sliko 8).

Slika 8: Delež glagolskih oblik v 1., 2. in 3. osebi ednine v podkorpusu poezije Maj68 3.0.

V poglobljenih analizah se v nadaljevanju omejimo na šest izbranih avtorjev in avtoric poezije v sestavi Milan Dekleva, Ifigenija Zagoričnik, Ivo Svetina, Majda Kne, Venó Taufer in Tomaž Šalamun, ki izpolnjujejo kriterij minimalnega obsega (1000 besed) in ki tradicionalno pripadajo trem pesniškim smerem analiziranega korpusa, ter njihove medsebojne primerjave. Omejitev na manjšo skupino je nujna, saj smo analize zaradi njihove specifičnosti v večjem delu morali izvesti ročno. V analizo smo vključili dva izstopajoča

avtorja, Tauferja in Svetino, Šalamuna kot v korpusu daleč najbolj zastopane avtorja, Deklevo kot samosvojega pesnika, ki ga ni bilo mogoče zares uvrstiti v nobeno od tradicionalnih kategorij, ter I. Zagoričnik in Kne kot manj raziskani avtorici, ki sta v šestdesetih letih delovali pretežno v krogu moških kolegov. Splošna ugotovitev glede rabe glagolskih oseb je, da večina največ uporablja tretjeosebne oblike glagola, nato prvoosebne, daleč najmanj pa drugoosebne. Po rabi glagola v 1. osebi ednine, merjeno v relativni gostoti, najbolj izstopata Kne in I. Zagoričnik, sledi Taufer, nato vrednosti precej padejo s Svetino in med seboj primerljivima Šalamunom in Deklevo.

1	☐	① Kraj Matjaž: 1...	sto pada hitim stojim bežim zadnjo stran	zaprem	s tabo visoka ljubezen in bela pod mostor
2	☐	① Potovanje oddo ...	iradi sebe ampak sem zaradi tebe luknja	nisem	zgoraj nisem spodaj nisem vstran sem ka
3	☐	① Kraj Matjaž: 1...	estetskih resnic vic devic ne ljubim samo	ljubim	grad stoji dver zeva pada most reka drvi
4	☐	① Potovanje oddo ...	I v breg je pot krvava in čez most na hrib	grem	na pokopališče če le morem vsako leto ol
5	☐	① Potovanje oddo ...	isi zgoraj nisi spodaj nisi vstran si kamor	padam	odkoder padam ko rastem ko rastem ne
6	☐	① Kraj Matjaž: 2...	osrečilo zaradi slabega spomina nosim ti	prinesem	kakor velika sva oba žetev žrtve dar v nje
7	☐	① Potovanje oddo ...	na pokopališče če le morem vsako leto	obiščem	ta grob in plačam za oskrbo ali vsaj vsaki
8	☐	① Kraj Matjaž: 2...	navijaj nisem ura spomin odpira dežnik	mislim	na zvonic mladosti ura popoldneva na pa
9	☐	① Potovanje oddo ...	stran si kamor padam odkoder padam ko	rastem	ko rastem ne gor ne dol ne vstran ker nis
10	☐	① Iz prigod (1970...	očem na zdravje roka ni prazna za prste	držim	pol brata kamna Prva stran v zvezku je b

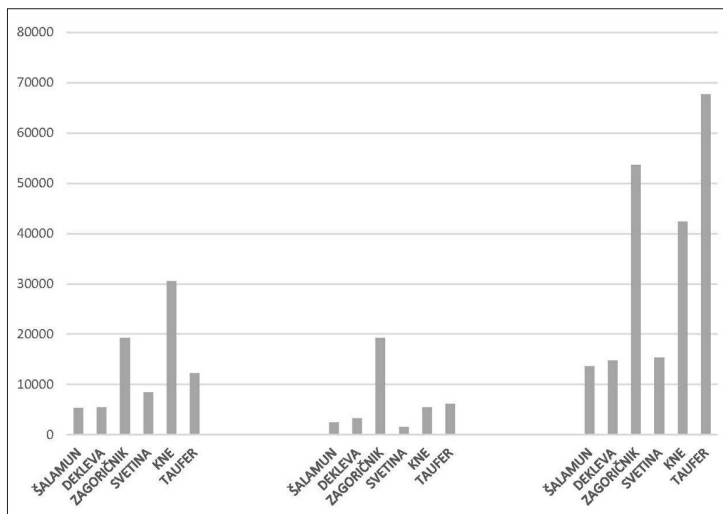
Slika 9: Konkordance za 1. glagolsko osebo v podkorpusu poezije pri V. Tauferju.

Daleč največ glagolov v 2. osebi najdemo pri I. Zagoričnik, sledita Taufer in Kne, nato Deklevo, Šalamun in z najmanj pojavitvami Svetina.

1	☐	① Borges (1972) •...	aka mediteranska skala, da na njej lahko	spečeš	zrezek, pred predilnicami lovijo levi meso
2	☐	① Potovanje oddo ...	stran je kamor padaš odkoder padaš ko	rasteš	ko rasteš ne gor ne dol ne vstran ker nisi
3	☐	① Montanara: 2 (1...	stane sled na hrstu zleknjen s stopali se	igraš	<name>Simonides</name>zastonj si ljub
4	☐	① Gora morskih de...	adaj se obrneš, postelja, in mlada lipa mi	podaš	pest letečih volnenih otrok. Gol vonjam m
5	☐	① Rob: Moj lubi ...	ie skači saj je še dan saj tudi ti zehaš kaj	delaš	nič vse skrivate pred mano kot bi bila garj
6	☐	① Modro: 1 (1970)...	o kot bi sekal skale drobil čeljusti in kričal	daj	bog da se najem, da sem tvoja postava d
7	☐	① Lijak (1968) • ...	skrajnosti in pričetek. Zbežim s katedra.	daj	še enkrat. MOLK. daj mi molk. molka ima
8	☐	① Borges (1972) •...	name>reče: oči vrtiš kot torpedo, preden parkiraš		. Res je, <name>Američani</name>vrtijo
9	☐	① Popevke:: Mushl...	celota. Monotonija opija osenčena okna.	Ostani	. 17 pesmi po 17 zlogov. forma haiku: 5, 7
10	☐	① O, jutro (1972)...	an, o, jutro! Jahaj na konju, lezi na konju,	reci	konju, da boš hodil z njim vzporedno, raz

Slika 10: Konkordance za 2. glagolsko osebo v podkorpusu poezije pri I. Zagoričnik.

Po rabi 3. osebe je prvi Taufer, kmalu za njim I. Zagoričnik na drugem in Kne na tretjem mestu, sledi Dekleva, nato dokaj izenačena Svetina in Šalamun (gl. sliko 11).

Slika 11: Raba glagolskih oseb (1. oseba, 2. oseba, 3. oseba)
v poeziji izbranih avtorjev in avtoric.

Ti podatki odražajo razmerja, kakršna pokažejo že podatki o splošni rabi glagolskih oblik, namreč nadpovprečno rabo glagola pri obeh pesnicah. Podatki so relevantni, saj govorijo neposredno o načinih vzpostavljanja lirskega subjekta, ki je lahko prvoosebni ali pa se vzpostavlja skozi druge jezikovne mehanizme; razkriva lahko denimo dialoškost 2. osebe, preslikavo jaza v tretje osebe ali razpršitev jaza v predmetno stvarnost.

N-grami ali »večgrami«

Nadalje se posvetimo analizi pogostnosti n-gramov pri šestih izbranih avtorjih in avtoricah poezije, brez vnaprejšnjih predpostavk o slogu. Raziskave formalne strukture, kot so n-grami ali »večgrami«, so posebej primerne za poezijo, kjer so skladenjska, poetičnemu diskurzu primerna pravila razrahljana ter ne sledijo nareku običajnih ali standardnih slovničnih pravil in jezikovnih praks in/ali konvencij. Gre za prepoznavanje pogostih vzorcev nizanja besed na podlagi

njihove kategorialnosti, na katere se vežejo posebni diskurzivni učinki (Louw in Milojković 2018). Izvorni koncept sodi na področje obdelave naravnega jezika (NLP) in ima ključno vlogo pri prepoznavanju vzorcev in razmerij znotraj besednih nizov.¹⁶ Med osnovne naloge prepoznavanja večgramov sodi zajetje ožjega konteksta in semantike znotraj besednih zaporedij, to pa omogoča subtilnejše razumevanje jezikovnih mehanizmov. Poleg tega so večgrami pomembno orodje za razvrščanje besedil in analizo sentimenta,¹⁷ saj pomagajo prepoznati pomenske vzorce, prek katerih jezik vzpostavlja različne kategorije, med drugim »sentiment« ali »čustveni ton«, in podatke o slogu avtorja ali avtorice na oblikovni in skladenjski ravni. Glede na svojo formalno naravo so ti vzorci pogosto, a ne povsem prekrivni z leksikalnimi oziroma pomenskimi enotami običajnega nepesemskega jezika, a predstavljajo sodeč po nekaterih raziskavah temelj višjih čustvenih konotacij, saj »zajamejo individualnost človeka kot tudi njegovo predstavitev sodb o svetu« (Mendhakar in Dakhar 2023: 125). Zlasti v reističnem in ludističnem tipu poezije, ki niza verige samostalnikov, pridevnikov in glagolov v ne nujno smiselno stavčno skladnjo, je takšna metoda lahko nadpovprečno učinkovita, saj predpostavlja podobno odzadno logiko – nizanje besed izbranih besednih vrst, ki ne sledi vedno logičnim ali pričakovanim pomenskimi povezavam.¹⁸ Da gre za vzorce, lastne predvsem poeziji, je razvidno že iz osnovne statistične slike pogostnosti samostalniških štirigramov¹⁹ po žanrih:

3 items, 473 total frequency				
	Text: text_type	Frequency	Relative in text type [?]	Relative density [?] ↓
1	☐ poezija	445	2,915.32	783.46 % ...
2	☐ hibrid	1	55.01	14.78 % ...
3	☐ proza	27	31.34	8.42 % ...

Slika 12: Pogostnost štirigramov *samostalnik – samostalnik – samostalnik – samostalnik*.

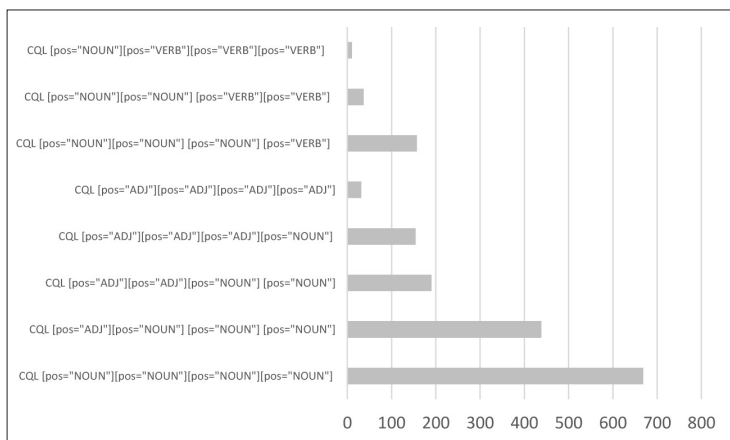
¹⁶ N-grame lahko sicer raziskujemo na več ravneh, tipično na ravni znaka, besede, besedne vrste in skladenjske strukture.

¹⁷ V računalniškem jeziku pomeni »sentiment« izraženo čustvo oz. čustveno obarvano jezikovno rabo, ki je pomembno orodje za semantično analizo poezije.

¹⁸ Pomankljivost tovrstnega raziskovanja je v relativno visokem odstotku napačnih oblikoskladenjskih oznak kot posledici avtomatskega oblikoskladenjskega označevanja, vendar so takšna odstopanja v statistični obdelavi besedil običajna oz. neizogibni vidik strojne obdelave podatkov, ki ga je treba upoštevati pri interpretaciji podatkov. Toda novi uvidi, ki jih s »štetjem« pridobimo, lahko odtehtajo morebitne napake pri metapodatkovnem označevanju.

¹⁹ »Štirigram« pomeni niz štirih zaporednih besed, v našem primeru izbranih besednih vrst.

Upoštevajoč relativno gostoto sledi hibridni žanr, nato proza, v dramatiki pa se štirigrami ne pojavijo. Za orientacijo primerjamo štirigrane v celotnem korpusu in podkorpusu poezije Maj68 3.o. Odločili smo se, da predstavimo analizo štiribesednih nizov – kombinacij samostalnika, pridevnika in glagola –, saj ti omogočajo večjo diferenciacijo vzorcev kot sosledja dveh (bigrami) ali treh (trigrami) besed.²⁰ Razvrščanje štirigramov temelji na kriteriju relativne pogostnosti tako v celotnem korpusu kot v opusih posameznih avtorjev. Na sliki 13 z rezultati pojavnosti izbranih štirigramov za celotni korpus Maj68 3.o vidimo, da je najpogostejši štirigram *samostalnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik* (668,69 na mil.), sledi *pridevnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik* (438,19 na mil.), nato še *samostalnik–samostalnik–samostalnik–glagol* (190,38 na mil.), za tem pa vrednosti strmo padejo.²¹

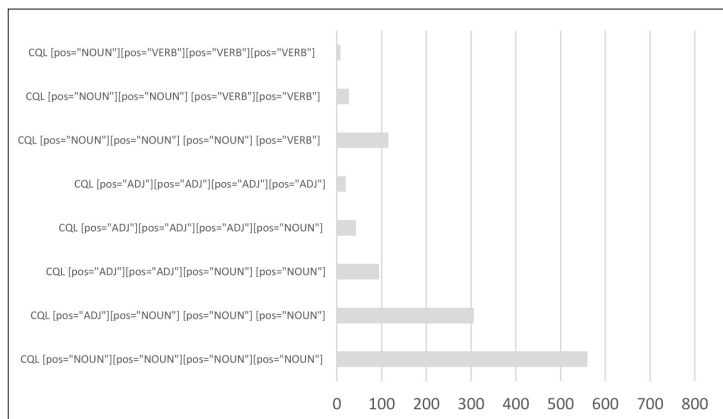

Slika 13: Relativna pogostnost štirigramov v celotnem korpusu Maj68 3.0.

²⁰ Bi- in trigrane smo analizirali za kombinacije zgolj samostalnikov in pridevnikov, a jih tu ne navajamo zaradi omejitev prostora.

²¹ Primerjave temeljijo na vrednostih t. i. relativne gostote (na milijon), ki jo statistično orodje izračuna tako, da absolutno pogostnost pojavnosti v izbranem besedilnem tipu deli z velikostjo besedilnega tipa, pri čemer gre v tem primeru za raznovrstne, vsebinsko povedne metapodatke, npr. raven formalnosti, spol, leto izida, publika, recepcija ipd., ne zgolj za oblike besedil oz. klasične besedilne žanre (Stubbs 1996).

Morda ni presenetljivo, da pri oblikoskladenjskih vzorcih, torej zaporedjih posameznih besednih vrst, v podkorpusu poezije ni izrazitega odstopanja od celotnega korpusa, kot kažejo podatki. Ker formalnih vzorcev v obliki večgramov v standardnih in proznih besedilih niti ne bi pričakovali, lahko sklepamo, da vidimo v tabelah in grafih obakrat podatke za poezijo. Na prvem mestu je spet *samostalnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik* (560,13 na mil.), na drugem pa *pridevnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik* (306,03 na mil.). Edina razlika, ki jo velja omeniti, je v poeziji nekoliko večji odstotek štirigrama s tremi samostalniki in glagolom (114,86 na mil.) kot tistega z dvema pridevnikoma in dvema samostalniki (94,4 na mil.), ki se zamenjata na tretjem in četrtem mestu.

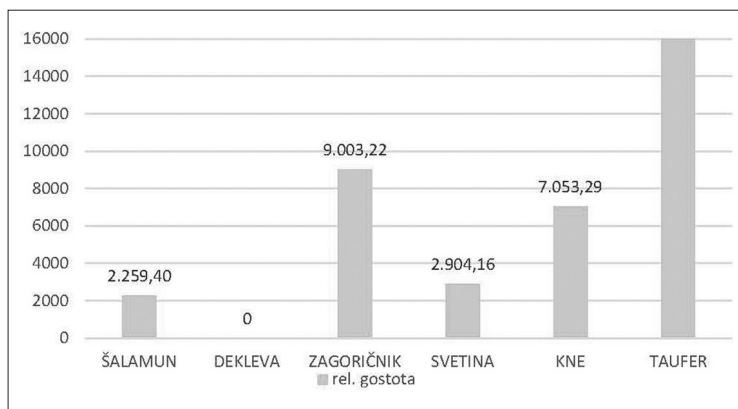
Slika 14: Relativna pogostnost štirigramov v podkorpusu poezije Maj68 3.0.

Sicer v obeh, torej celotnem korpusu in podkorpusu poezije izrazito prevladujejo štirigrami z večinsko samostalniško sestavo. Tako je najpogostejši štirigram *samostalnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik*, takoj za tem pa *pridevnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik*, torej kombinacija pridevnika in treh samostalnikov, ki sledijo. Na tretjem in četrtem mestu je znova štirigram, v katerem prevladuje samostalnik, tokrat v kombinaciji z glagolom: *samostalnik–samostalnik–samostalnik–glagol*. Ta jasen trend posredno potrjuje predvidevanja, da je samostalniškost oziroma neposredno nizanje samostalnikov bistvena poteza modernistične poezije, še zlasti reistične in ludistične.

N-grami in slogovne posebnosti

Iz rezultatov sklepamo o slogovnih tendencah v pesniškem jeziku, najprej po posameznih n-gramih, nato po posameznih avtoricah in avtorjih z ožjega seznama:

Za štirigram *samostalnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik*, ki ga ponazarja zgled [...] *nestrpnost čaka se samo na pisk piščali srečne številke vino steklo cisterne start za dimom se kadi dim zadimi ozadje videno* [...] (I. Zagoričnik, 1953), najdemo največjo gostoto zadetkov pri Tauferju, I. Zagoričnik in Kne, v tem vrstnem redu. Pri Deklevi takšnih zadetkov ni, relativno skromni so pri Svetini in Šalamunu.

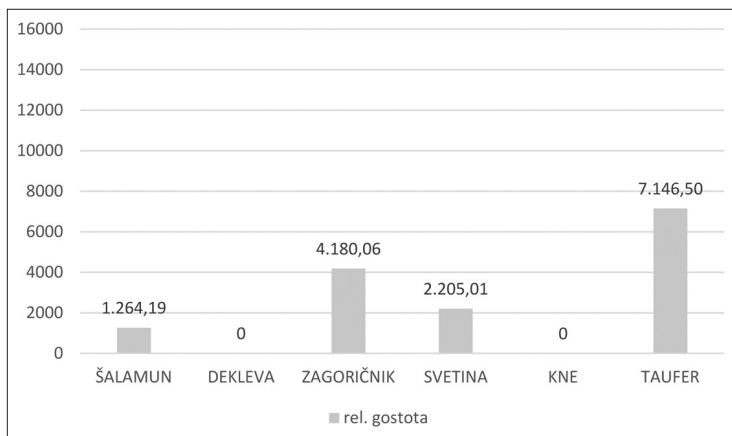

Slika 15: Štirigram *samostalnik – samostalnik – samostalnik – samostalnik* po avtorjih.

items, 69 total frequency)			
	Word	Frequency	Relative [?]
1	☐ rastlin rud seznam talcev	1	0.79 ...
2	☐ staranje robca upor čajev	1	0.79 ...
3	☐ izgub kataster rastlin rud	1	0.79 ...
4	☐ dobička izgub kataster rastlin	1	0.79 ...
5	☐ vsote spočetje spomina ura	1	0.79 ...
6	☐ prepil ptic brisanje naočnikov	1	0.79 ...
7	☐ spisak knjig dobička izgub	1	0.79 ...
8	☐ oblakov staranje robca upor	1	0.79 ...
9	☐ časa luč klica tema	1	0.79 ...
10	☐ mape islanda izbruh mleka	1	0.79 ...

Slika 16: Naključnih deset štirigramov *samostalnik – samostalnik – samostalnik – samostalnik* pri V. Tauferju.

Pri tem pa velja ob strani za primerjavo dodati, da beležimo pri Svetini največjo, pri Šalamunu pa drugo največjo pogostnost bigrama *pridevnik–samostalnik* v ožjem naboru avtorjev in avtoric. Povsem enako razmerje, čeprav pričakovano s precej manj zadetki, je zabeleženo za trigram *pridevnik–pridevnik–samostalnik*. Največja pogostnost štirigrama *pridevnik–samostalnik–samostalnik–samostalnik*, denimo [...] *naštevaje grehov klicanje pod orožje pred sodnika stvari po imenu na slepo izklicevanje rokov stvari v kroženju izklicavavec* (V. Taufer, 1968) ali [...] *V mokri travi je cvetela dlaka, skodrana obleka ust življenja. V tem mesu so že bila moja semena!* (I. Svetina, 1968), je zopet pri Tauferju, na drugem mestu je I. Zagoričnik, na tretjem Svetina in na četrtem Šalamun. Pri Deklevi in Kne ni zadetkov.

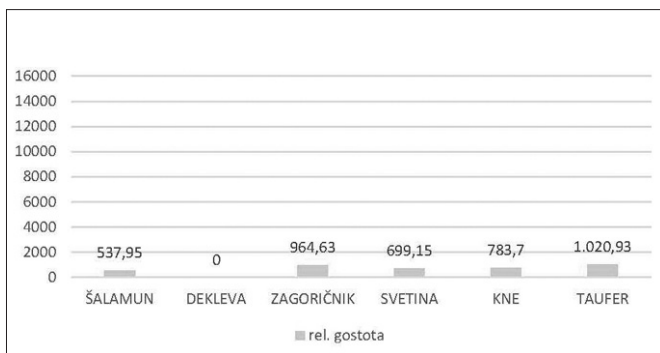

Slika 17: Štirigram *pridevnik – samostalnik – samostalnik – samostalnik* po avtorjih.

(13 items, 13 total frequency)				
	Word	Frequency	Relative [?]	
1	☐ SLOVENSKA PARA Stopnja kulture	1	0.79	...
2	☐ živčno upogibanje prstov nestrpnost	1	0.79	...
3	☐ zeleni smrček tačke tifus	1	0.79	...
4	☐ srečne številke vino steklo	1	0.79	...
5	☐ izvorni tekst pregnanstvo misel	1	0.79	...
6	☐ prosta volja barv seminar	1	0.79	...
7	☐ univerzitetno mesto spopad študentov	1	0.79	...
8	☐ Apolonovega voza konec sestanka	1	0.79	...
9	☐ pritlikavih škrafov zahvala človeku	1	0.79	...
10	☐ debel obraz donne marine	1	0.79	...

Slika 18: Naključnih deset štirigramov *pridevnik – samostalnik – samostalnik – samostalnik* pri I. Zagoričnik.

Štirigram z dvema pridevnikoma in dvema samostalnikoma v nizu *pridevnik–pridevnik–samostalnik–samostalnik*, denimo [...] *vedute sanjam v vodi z limbarske gore moji spomini počivajo v živem srebru starost preživelega prvo tresenje hrbtenice otroška misel /.../* (I. Svetina, 1968), izkazuje sicer manjšo pogostnost, zopet najbolj pri Tauferju in I. Zagoričnik, blizu tudi Kne in Svetina, nato Šalamun, Dekleva pa je spet brez zadetkov.

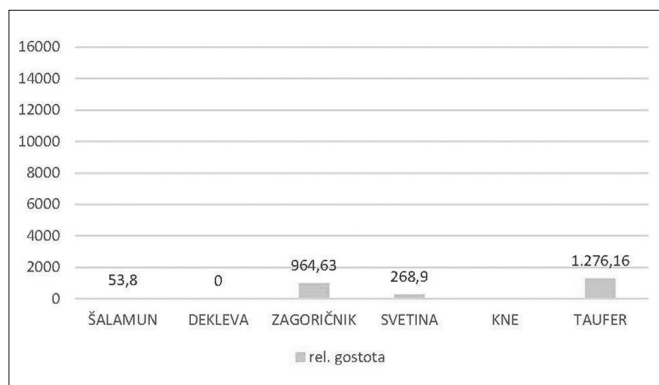
Slika 19: Štirigram *pridevnik – pridevnik – samostalnik – samostalnik* po avtorjih.

(16 items, 16 total frequency)

	Word	Frequency	Relative ?
1	☐ oprani beli kosmi kruha	1	0.79 ...
2	☐ najlepših slovenskih besed stran	1	0.79 ...
3	☐ plašno platinasto kožo rož	1	0.79 ...
4	☐ preživelega prvo tresenje hrbtenice	1	0.79 ...
5	☐ skrita razodeta skrivnost lepote	1	0.79 ...
6	☐ pijanim mesečnega pigmenta perila	1	0.79 ...
7	☐ zatlačene brezdelne roke morilca	1	0.79 ...
8	☐ srebrove zelene bolečine gozda	1	0.79 ...
9	☐ težkim zaspanim obrazom pečata	1	0.79 ...
10	☐ uležani otroški strugi življenje	1	0.79 ...

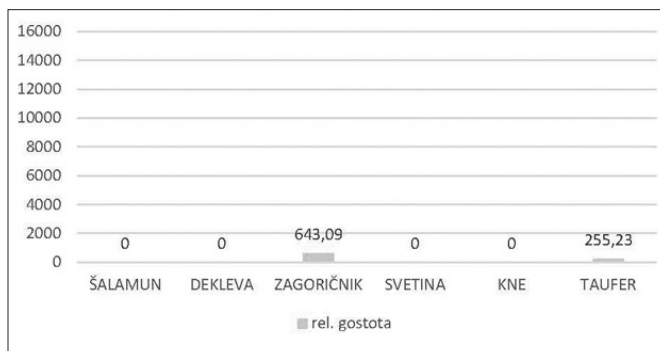
Slika 20: Naključnih deset štirigramov *pridevnik – pridevnik – samostalnik – samostalnik* pri I. Svetini.

Tudi štirigram s tremi pridevniki in enim samostalnikom, *pridevnik–pridevnik–pridevnik–samostalni*, na primer *kajti poljublja jih na tisoče v vsakem trenutku na tisoče odvečnih nepotrebnih upognjenih hrbtov izpreženih na tisoče bolnih in golih škodljivih poljublja z nežnostjo sekire* (I. Zagoričnik, 1964), po pričakovanju ni zelo pogost. Znova je na prvem mestu Taufer, na drugem I. Zagoričnik, na tretjem Svetina, Kne in Dekleva brez štirigramov.

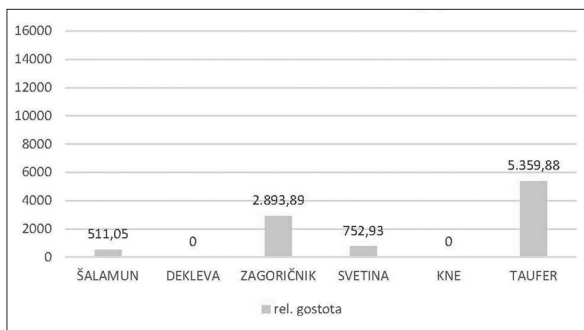
Slika 21: Štirigram *pridevnik – pridevnik – pridevnik – samostalni* po avtorjih.

Najmanj pogost, tako rekoč neobstoječ je štirigram s samimi pridevniki, *pridevnik–pridevnik–pridevnik–pridevnik*, kar je prav tako pričakovano. Ta in prejšnji vzorec sta zaradi nizkega števila absolutnih pojavitev statistično nerelevantna za primerjalno analizo.

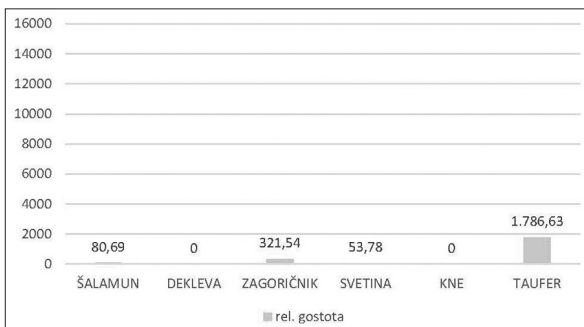
Slika 22: Štirigram *pridevnik – pridevnik – pridevnik – pridevnik* po avtorjih.

Vrednosti se ponovno povzpnejo pri štirigramu s tremi samostalniki in glagolom, *samostalnik–samostalnik–samostalnik–glagol*, denimo [...] *mokri strazarji mokri so kamni na jezike se seseda blato vdrt je volkast mešalnik papige vreščijo v vrtovih kletvice bratov čofotajo stopinje oblakov* [...] (V. Taufer, 1968), kjer se ponovi prevladujoči vzorec s Tauferjem na prvem in I. Zagoričnik na drugem mestu, sledi Svetina, dokaj blizu mu je tokrat Šalamun.

Slika 23: Štirigram *samostalnik – samostalnik – samostalnik – glagol* po avtorjih.

Vrednosti znova padejo pri štirigramu *samostalnik–samostalnik–glagol–glagol*, kot na primer v [...] *Pensilvanija brez tebe črka P ostane samo še žavbica aquamarin nastlati namazati zakaj vse sloni na pakeljcih* (T. Šalamun, 1964), kjer odstopa le Taufer, mnogo nižja pa je pogostnost tega štirigrama pri I. Zagoričnik na drugem mestu in zanemarljiva pri Šalamunu in Svetini.

Slika 24: Štirigram *samostalnik – samostalnik – glagol – glagol* po avtorjih.

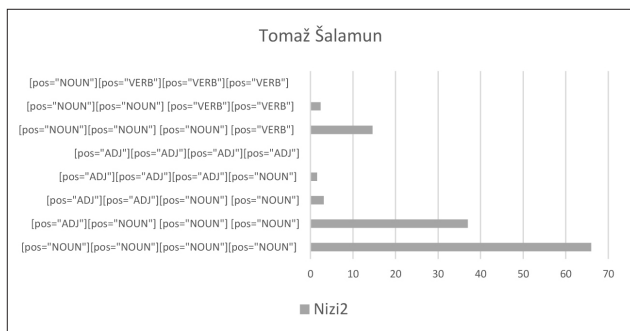
Še izraziteje in pričakovano padejo vrednosti pri štirigramu s tremi glagoli in enim samostalnikom v začetnem položaju (*samostalnik–glagol–glagol–glagol*), na primer [...] *govori govorim govori govoriva govori čisto nebo ostale stvari kot zvezde žejni oblaki govorim govoriva govorim govori govorim* (I. Zagoričnik, 1972), kjer sta sicer z minimalnimi pojavitvami ponovno v ospredju Taufer in I. Zagoričnik, pri ostalih se štirigram ne pojavlja.

Slika 25: Štirigram *samostalnik – glagol – glagol – glagol* po avtorjih.

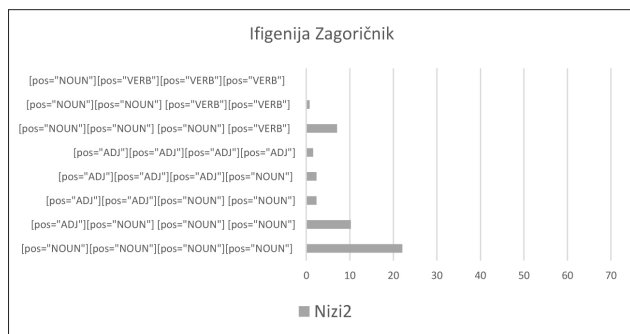
Slogovne posebnosti glede na distribucijo štirigramov po posameznih avtorjih

Če smo zgoraj primerjali stile intertekstualno, torej med avtorji, se v nadaljevanju osredotočimo na intratekstualno analizo in primerjavo znotraj besedil posameznega avtorja ali avtorice: pri Šalamunu je najpogostejši »izključno samostalniški« štirigram, sledi niz s tremi samostalniki in pridevnikom, nato še s tremi samostalniki in glagolom:

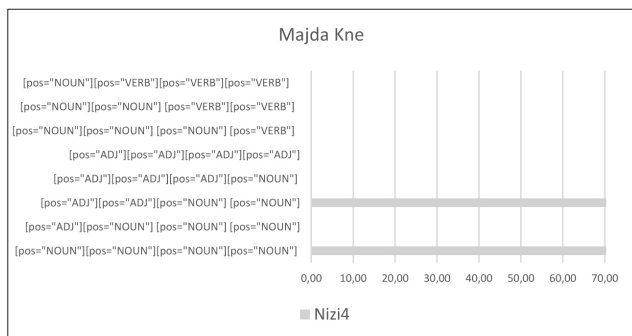
Slika 26: Distribucija štirigramov pri T. Šalamunu.

Prevladujejo torej nizi z najmanj tremi samostalniki. Tako kot pri večini, ni pojavitev niza s štirimi pridevniki, prav tako tudi niza samostalnika in treh glagolov. Tudi z intratekstualne perspektive je mogoče pri Šalamunu potrditi izrazit samostalniški slog. Prav tako ima I. Zagoričnik največ pojavitev za izključno samostalniški štirigram, pojavijo pa se tudi nizi s pridevnikom. Najmanj uporablja nize z glagolom, razen takšnega, ki ima en sam glagol v družbi treh samostalnikov.

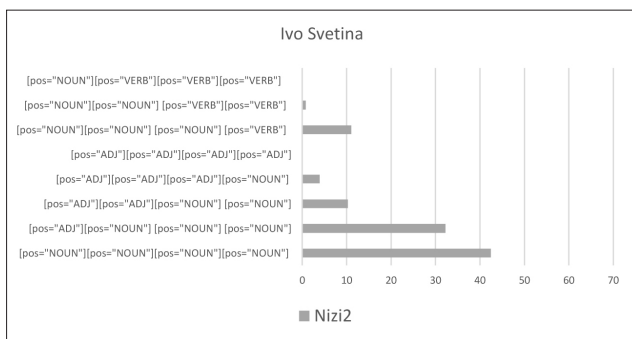
Slika 27: Distribucija štirigramov pri I. Zagoričnik.

Poezija Majde Kne ne izkazuje pridevniških ali glagolskih štirigramov, zabeleženi so zgolj samostalniški in samostalniško-pridevniški nizi, ki izrazito prevladujejo (prek vrednosti 70). Najpogostejši je niz z enim pridevnikom in tremi samostalniki, sledi izključno samostalniški niz.

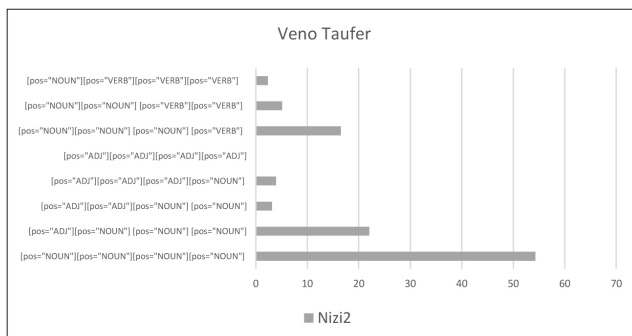
Slika 28: Distribucija štirigramov pri M. Kne.

Raba štirigramov je med vsemi pri Kne najmanj razpršena, z izjemo Dekleve, kjer ni bil zabeležen noben od obravnavanih štirigramov. Drugače je pri Svetini, ki ima prav tako na prvem mestu izključno samostalniški niz, sledi niz z enim pridevnikom in tremi samostalniki ter niz z glagolom in tremi samostalniki; skoraj enako je razmerje pri Šalamunu. Raba štirigramov je tu dokaj razpršena, kar kaže na večjo raznovrstnost besednih vrst.

Slika 29: Distribucija štirigramov pri I. Svetini.

Tudi pri Tauferju gre za dokajšnjo oblikoskladenjsko razpršenost, zastopani so vsi tipi nizov razen izključno pridevniškega, najbolj izstopa tudi pri njem izključno samostalniški niz. Glagolskost in pridevniškost sta bolj uravnoteženi kot pri nekaterih drugih avtorjih in avtoricah.

Slika 30: Distribucija štirigramov pri V. Tauferju.

Diskusija

Izkazano izrazito samostalniškost besedil je mogoče povezati z jedrnimi slogovnimi potezami reistične in ludistične poezije. Največjo relativno pogostnost samostalnika v poeziji kaže tudi pregled po žanrih znotraj korpusa Maj68 3.0 in pregled relativne pogostnosti po avtorjih z razširjenega seznama. Predvsem pa ugotavljamo največjo zgoščenost samostalnika v večgramih, ki smo jo izmerili pri izbranih šestih avtorjih in avtoricah. Korpus kot celota kaže, merjeno v relativni gostoti, največji delež 3. glagolske osebe, še bolj izrazito v podkorpusu poezije, najmanjši pa 2. glagolske osebe. Rezultat je morda na prvi pogled presenetljiv, a po drugi strani potrjuje odmik od tradicionalne pesemske strukture – pesniki Zagoričnik in Kne sicer izstopata pri rabi glagola v vseh osebah ednine, najbolj izrazito pri 1. osebi ednine (Kne) in 2. osebi ednine (I. Zagoričnik), pa tudi pri 3. osebi, kjer je sicer najvišje Taufer, sledi I. Zagoričnik, nato Kne. Če lahko rabi 1. osebe pripišemo raven največje intimnosti, pa nakazuje 2. oseba večjo dialoškost. Posredno to potrjujejo rezultati za osebne zaimke (vzporedno merjenje), ki podobno kažejo odstopanja pri I. Zagoričnik in Kne. Slednja ima, gledano intratekstualno, sorazmerno največ 1. osebe, I. Zagoričnik pa dokaj izenačeno 3. in 2. osebe. A tuje raziskave navajajo, da so še bolj kot podatki o pogostosti oziroma gostoti besednih vrst relevantni podatki o razmerjih med njimi. Empirično smo ugotovili, da raba samostalnika nesorazmerno prevladuje pri vseh avtorjih (Slika 6), le pri manjšini bolj sorazmerno z glagolom in pridevnikom (Zajc, Dekleva, Kalčič, Robar Dorin). Z vidika žanra so besedne vrste razporejene najbolj neenakomerno v poeziji in hibridni

literaturi, kjer izrazito prevladuje samostalnik. Ti rezultati so zanimivi tudi v kontekstu žanrskih raziskav o oblikoskladnji v leposlovnih in neleposlovnih besedilih, ki dokaj konsistentno kažejo prevlado glagolov, zaimkov in prislovov v prvih ter samostalnikov in pridevnikov v drugih (npr. Cao in Fang 2009; Rittman in Wacholder 2008, v Mendhakar in Dakhar 2023: 125), medtem ko za poezijo ni podobnih dokončnih sklepov.

Kljub relativno majhni absolutni pogostnosti štirigramov je mogoče izluščiti nekatere vzorce, ki bi lahko govorili o slogovni bližini ali oddaljenosti v pesniškem izrazu med avtorji. Najbolj denimo izstopata Taufer na prvem in I. Zagoričnik na drugem mestu z najvišjimi vrednostmi pri večini štirigramov, pri čemer sta si glede na rabo nepolnopomenskih besed slogovno dokaj oddaljena. Ta podatek je precej zanesljiv, saj ne more biti posledica golega obsega njunih besedil, po katerem je izmed šestih avtorjev Taufer šele na tretjem, I. Zagoričnik pa na petem mestu. Obstaja še možnost, da ju pri večgramih statistika potiska više zaradi določene specifičnosti njune besedilnosti. V luči tukajšnjih podatkov bi bilo smiselno nadalje raziskovati to konsistentno bližino oblikoskladnje med Tauferjem in I. Zagoričnikom, prav tako morebitne povezave med Tauferjevim (skladenjskim) odstopanjem in njegovo pripadnostjo kritični generaciji pesnikov. Nizko izkazano stopnjo rabe štirigramov pri nekaterih pa bi lahko pripisali preferenci do standardnih skladenjskih vzorcev, na primer bigrama *pridevnik–samostalnik*, kot so pokazale vzporedne analize. To nakazuje, da so bili nekateri modernistični avtorji, denimo Šalamun in Svetina, bolj konservativni v eksperimentiranju z oblikoskladnjo kot nekateri njuni sodobniki, denimo Taufer. Ne glede na opazne razlike v relativni pogostnosti pri večini štirigramov so v ospredju isti avtorji, to so Taufer, Svetina, Šalamun in I. Zagoričnik, medtem ko pri Deklevi tovrstnih vzorcev skoraj ni moč zaznati. Sklepali bi lahko, da ima avtor raje standardno skladnjo, kar bi ga slogovno umeščalo med tradicionaliste. Poezija Majde Kne ne izkazuje pridevniških ali glagolskih štirigramov, zabeleženi so zgolj samostalniški in samostalniško-pridevniški nizi, to pa je zanimivo glede na podatek, da je sorazmerno med najbolj aktivnimi uporabniki glagola na splošno. Tudi to nakazuje na bolj tradicionalno skladnjo, je pa treba upoštevati, da je po številu besedil na spodnji meji.

Kot je (intratekstualno) razvidno iz rabe posameznih štirigramov, je pri Šalamunu izrazito višja pogostnost nizov, v katerih prevladujejo samostalniki, tako v kombinaciji s pridevnikom kot glagolom. To se odraža tudi primerjalno

z drugimi avtorji in avtoricama, torej intertekstualno. Svetina podobno kot Kne izrazito preferira izključno samostalniške štirigrane, takoj zatem pa kombinacijo enega pridevnika in treh samostalnikov – ta dva vzorca izstopata bolj kot pri nekaterih drugih avtorjih.

Z zaporednim nizanjem istih besednih vrst v skladnji sicer najpogosteje oziroma največ eksperimentirata Taufer in I. Zagoričnik, sledita Svetina in Šalamun. To je povedno, če upoštevamo širše sprejete literarnozgodovinske opredelitve, po katerih bi morali, kot opisano v prvem delu, Šalamuna in I. Zagoričnik uvrstiti med reiste, Svetino in Kne med ludiste, Tauferja pa med kritične pesnike. Primerjava s podobnostmi in razlikami, kot jih kaže stilometrična analiza, navaja na nekatere podobne sklepe in potrjuje bližino med Šalamunom, Svetino in Tauferjem. Obenem je videti, da sta I. Zagoričnik in Kne po rabi zlasti pridevniških nizov, ki jih drugje ni zaslediti, nekoliko bolj oddaljeni od moškega jedra avtorjev. Največje stilno odstopanje pa je pri Deklevi, ki je stilometrično povsem blizu Šalamunu, po rabi večgramov v pesniškem diskurzu pa se kaže kot najbolj samosvoj, odmaknjen od vseh šestih avtorjev in avtoric.

Sklepne ugotovitve

Stilometrična analiza, ki primerja avtorje glede na rabo funkcijskih besed, izriše dve pesniški skupini, ki ju lahko le pogojno opredelimo kot reistično in ludiistično, saj je med jedrne avtorje ludizma in reizma v rezultatih analize pomešanih več različnih avtorjev in avtoric, ki so opredeljeni kot pripadniki različnih pesniških usmeritev. Podobno iz korpusnojezikoslovne in korpusnostilistične analize polnopomenskega besedišča izhaja, da na podlagi oblikoskladenjske izvedbe, z izjemo splošne visoke stopnje samostalniškosti, posameznim avtorjem in avtoricam ni mogoče pripisati slogovnih značilnosti, ki bi izhajale iz njihove pripadnosti imenovanim pesniškim tokovom. Uporaba nizov s specifičnim zaporedjem besednih vrst, t. i. n-gramov oziroma večgramov, ni razkrila razlik, temveč predvsem podobnosti med avtorji iz različnih skupin, denimo med Tauferjem in I. Zagoričnik. Verjetno je, da bi analiza semantičnih polj ali topik pri istih avtorjih lahko ponudila bolj razlikovalne rezultate. Lahko bi rekli, da odigra raba besednih vrst v pesniškem diskurzu določeno vlogo pri vzpostavljanju sloga, saj glagolskost, samostalniškost ali pridev-

niškost, zlasti če so izrazite, proizvajajo različne pesniške učinke in emotivne pomene, denimo ustvarjanje pomenske odprtosti ali fluidnosti in podobno. Če je ludizem oznaka za »igriv« pristop k poeziji, temelječ na igri z jezikovnimi sredstvi, lahko njegovo prisotnost pri Šalamunu potrdimo z oblikoskladnjo, a hkrati posebnosti, vsaj z besedili v korpusu Maj68 3.0 v še večji meri izkazuje tudi Taufer kot pripadnik kritične generacije. Glede na ugotovitev, da o vzpostavljanju lirskega subjekta – če ga pojmujeemo v njegovi tradicionalni obliki kot zgolj »govorno instanco« (Balžalorsky Antić 2016: 55) –, ni mogoče najti jasnih vzporednic z rabo polnopomenskih besednih vrst, glagolskih oseb, osebnih zaimkov itd., pa bi morda lahko tvegali sklep, da se subjektivacija v poeziji obravnavanih avtorjev in avtoric dogaja večplastno, tudi s pomočjo učinkov, ki jih proizvaja poigravanje z leksikalnimi in oblikoskladenjskimi prvinami jezika in odstopanjem od skladenjske norme. Iz vseh analiz lahko sklepamo na relativno visoko samosvojost avtorskih stilov na ravni semantične poezije, obenem pa ugotovimo, da se posamezne smeri znotraj avantgarde zagotovo v veliki meri osmišljajo in medsebojno razločujejo prek programov, manifestov ter konceptualnih utemeljitev takratnih pesniških tokov.

Literatura

- BALŽALORSKY ANTIĆ, VARJA, 2016: Kako pomenja pesem: Benveniste, Meschonnic, Michaux. *Primerjalna književnost* 39, št. 2, str. 49–69.
- BENVENISTE, ÉMILE, 1969: *Économie, parenté, société. Le Vocabulaire des institutions indo-européennes I*. Paris: Éditions de Minuit.
- CAO, JING, in ALEX CENGYU FANG, 2009: Investigating Variations in Adjective Use Across Different Text Categories. *Advances in Computational Linguistics, Journal of Research in Computing Science* 41, str. 207–216.
- DOVIĆ, MARIJAN, 2021: »Reizem« v slovenski neoavantgardni literaturi in umetnosti. V: Juvan (ur.) 2021, str. 277–302.
- EDER, MACIEJ, 2017: Short Samples in Authorship Attribution: A New Approach. *Digital Humanities Conference (2017)*. <https://dh2017.adho.org/abstracts/341/341.pdf> (dostop 12. 12. 2024).
- EDER, MACIEJ, JAN RYBICKI in MIKE KESTEMONT, 2016: Stylometry with R: A Package for Computational Text Analysis. *R Journal* 8, št. 1, str. 107–121.
- JANNIDIS, FOTIS, in GERHARD LAUER, 2014: Burrows's Delta and Its Use in German Literary History. V: Matt Erlin in Lynne Tatlock (ur.): *Distant Readings*:

- Topologies of German Culture in the Long Nineteenth Century*. Rochester: Camden House. Str. 29–54.
- JUVAN, MARKO, 2000: *Vezi besedila*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura.
- JUVAN, MARKO (ur.), 2021: *Med majem '68 in novembrom '89: transformacije sveta, literature in teorije*. Ljubljana: Založba ZRC.
- JUVAN, MARKO, b. l.: Kvantitativna analiza bibliografskih in analitičnih metapodatkov o literaturi *Tribune* in *Problemov* (1964, 1968, 1972). https://maj68.zrc-sazu.si/wp-content/uploads/2021/12/Analize-metapodatkov-Maj-68_05_12_21.pdf (dostop 27. 2. 2025).
- JUVAN, MARKO, ANDREJKA ŽEJN, MOJCA ŠORLI, LUCIJA MANDIČ, ANDREJ TOMAŽIN, ANDRAŽ JEŽ, VARJA BALŽALORSKY ANTIČ in TOMAŽ ERJAVEC, 2021: *Corpus of 1968 Slovenian literature Maj68 3.0*. CLARIN.SI data & tools. Ljubljana: ZRC SAZU. <http://hdl.handle.net/11356/1970> (i.o. <http://hdl.handle.net/11356/1430>; 2.o. <http://hdl.handle.net/11356/1491>).
- JUVAN, MARKO, MOJCA ŠORLI in ANDREJKA ŽEJN, 2021: Interpretiranje literature v zmanjšanem merilu: »oddaljeno branje« korpusa »dolgega leta 1968«. *Jezik in slovnstvo* 66, št. 4, str. 55–76.
- KERMAUNER, TARAS, 1967: Samovolja do nič (Odlomek iz premišljevanja ob poeziji Tomaža Šalamuna). *Problemi* 5, št. 51, str. 349–373.
- KERMAUNER, TARAS, 1968: *Na poti k nič in reči: porajanje reizma v povojni slovenski poeziji*. Maribor: Obzorja.
- LOUW, BILL, in MARIJA MILOJKOVIČ, 2018: *Corpus Stylistics as Contextual Prosodic Theory and Subtext*. Amsterdam: John Benjamins.
- MENDHAKAR, AKSHAY, in H. S. DAKHAR, 2023: Parts-of-Speech (PoS) Analysis and Classification of Various Text Genres. *Corpus-based Studies across Humanities* 7, št. 1, str. 99–131.
- MORETTI, FRANCO, 2011: *Grafi, zemljevidi, drevesa in drugi spisi o svetovni literaturi*. Prevedel Jernej Habjan. Ljubljana: Studia humanitatis.
- NAGY, BENJAMIN, 2023: Some stylistic remarks on Ovid's *Heroides* and the *Epistula Sapphus*. *Digital Scholarship in the Humanities* 38, št. 3, str. 1183–1199.
- NOVAK, BORIS A., 2024: Pesniška avantgarda kot tribuna študentskega gibanja. V: *Locutio* 131, XXVIII. <https://www.locutio.si/index.php?no=131&clanek=4268> (dostop 12. 12. 2024).
- NOVAK POPOV, IRENA, 2021: Heterogenost slovenske pesniške neoavantgarde. V: Juvan (ur.) 2021, str. 255–275.
- PAVLIČ, DARJA, 2021: V imenu svobode: pesniški ludizem Milana Jesiha. V: Juvan (ur.) 2021, str. 303–316.

- RITTMAN, ROBERT, in NINA WACHOLDER, 2008: Adjectives and Adverbs as Indicators of Affective Language for Automatic Genre Detection. V: *AISB 2008 Convention Communication, Interaction and Social Intelligence* 2, str. 65–72. University of Aberdeen: The Society for the Study of Artificial Intelligence and Simulation of Behaviour.
- RYCHLÝ, PAVEL, 2008: Manatee/Bonito-A Modular Corpus Manager. V: Petr Sojka in Aleš Horák (ur.): *Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing. Second Workshop on Recent Advances in Slavonic Natural Language Processing, RASLAN*. Brno: Masaryk University. Str. 65–70.
- SCHÖCH, CHRISTOF, 2014: Corneille, Moliere et les autres. Stilometrische Analysen zu Autorschaft und Gattungszugehörigkeit im französischen Theater der Klassik. V: Christof Schöch in Lars Schneider (ur.): *Literaturwissenschaft im digitalen Medienwandel*, Beihefte zu Philologie im Netz. 7, str. 130–157.
- STUBBS, MICHAEL, 1996: *Text and Corpus Analysis: Computer-Assisted Studies of Language and Culture*. Oxford: Blackwell.
- ŠORLI, MOJCA, in ANDREJKA ŽEJN, 2022: Annotation of Named Entities in the May68 Corpus: NEs in modernist literary texts. V: Darja Fišer in Tomaž Erjavec (ur.): *Jezikovne tehnologije in digitalna humanistika: zbornik konference = Proceedings of the Conference on Language Technologies and Digital Humanities*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino. Str. 187–195. https://nl.ijs.si/jtdh22/pdf/JTDH2022_Proceedings.pdf (dostop 13. 12. 2024).
- ŠUVAKOVIĆ, MIŠKO, 2021: Med novo senzibilnostjo in transgresijo: Slovenske alternativne umetniške prakse – OHO ali NSK. V: Juvan (ur.) 2021, str. 357–368.
- ZAGORIČNIK, FRANCI, 1975: Sto petindvajset pesmi. V: Miha Avanzo in Franci Zagoričnik (ur.): *125 pesmi: antologija Tribuninega pesništva: 1965–1970*. Ljubljana: Tribuna: Forum. Str. I–IV.
- ŽEJN, ANDREJKA, in MOJCA ŠORLI, 2023: Named entities in modernist literary texts: the annotation and analysis of the may68 corpus. *Slovenščina* 2.0 11, št. 1, str. 118–137.